

ISBN: 978-99955-45-26-0
УДК: 343.35:658.1(497.6)

Датум пријема рада: 31.05.2018.
Датум прихватања рада: 26.06.2018.

Прегледни научни рад

IZAZOVI KORUPCIJE U POSLOVNOJ SARADNJI JAVNOG I PRIVATNOG SEKTORA U BOSNI I HERCEGOVINI

CORRUPTION CHALLENGES IN BUSINESS COOPERATION PUBLIC AND PRIVATE SECTOR IN BOSNIA AND HERZEGOVINA

Миладин Јовичић

Универзитет у Источном Сарајеву, Факултет пословне економије Бијељина,
Република Српска, Босна и Херцеговина
miladinjovicic@yahoo.com

Мирна Вукадин

Универзитет у Источном Сарајеву, Факултет пословне економије Бијељина,
Република Српска, Босна и Херцеговина
mirnavukadin@gamil.com

Апстракт: *Интензивна сарадња јавног и приватног сектора као специфична комбинација инвестирања приватних субјеката и јавних органа власти, примарно је усмјерена на велике инфраструктурне пројекте. Иако сложена корпоративна природа заједничких улагања представља промовисање додатних користи за економски раст и развој било које друштвене заједнице, дивергентност интереса и ниски етички стандарди стварају повољно окружење за коруптивне активности. Пословни подухвати у којима се ангажује капитал приватног сектора су критиковани, прије свега, због недостатка транспарентности у процесима сарадње, гдје се под утицајем политичких и личних мотива, манифестује коруптивно понашање као негативна импликација аранжмана јавних и приватних актера. Коруптивна пракса у многим земљама, укључујући и БиХ, је довела до стања друштвеног дефетизма који корупцију перцепира као очекивану и нормалну, и као таква представља озбиљан проблем који угрожава економске и друштвене активности, а њена присутност у пројектима ЈПП инсинуира потенцијални ризик за оптимално спровођење и реализовање ове врсте пројеката. С обзиром на наведено, ескалација корупције на тржишту БиХ, подложност јавно-приватне сарадње раширеном коруптивном тренду као и претпоставке за редукацију постојећег нивоа корумпираности или како одолити изазову коруптивних активности у пројектима ЈПП, су у фокусу истраживања у овом чланку.*

Кључне ријечи: *јавно-приватно партнерство, корупција, јавни сектор, приватни сектор*

Abstract: *The intensive cooperation between the public and the private sector as a specific combination of investment by private entities and the public sector is primarily focused on large infrastructure projects. Although the complex corporate nature of joint ventures is to promote additional benefits for the economic growth and development of any social community, the divergence of interest and low ethical standards create a favorable environment for corrupt activities. Business ventures involving private sector capital are criticized, first and foremost, because of the lack of transparency in the processes of cooperation, where is, under the influence of political and personal motives, corruption manifested as a negative implication of the arrangement of public and private actors. Corrupt practices in many countries, including BiH, have led to a state of social defetism that perceives corruption as expected and normal, and as such is a serious problem that endangers economic and social activities, and its presence in PPP projects insinuates the potential risk for optimal implementation and realization of this type of projects. In view of the above, the escalation of corruption in the BiH market, the susceptibility of public-private cooperation to a widespread corrupt trend, and the assumptions for reducing the existing level of corruption or to resist the challenge of corruptive activities in PPP projects, are the focus of research in this article.*

Key Words: *public-private partnership, corruption, public sector, private sector*

УВОД

Прогресивни пад бивше Југославије имао је значајан утицај на економску историју Босне и Херцеговине (БиХ), јер је услед драматичног пада економија држава које су је чиниле, дошло до колапса у производњи, запошљавању и цјелокупном привредном систему наше земље.

Након ратног периода и Дејтонског мировног споразума, економија БиХ се углавном ослањала на вањску помоћ за економску стабилизацију, и економски опоравак је континуирано текао све до посљедица глобалне финансијске и економске кризе која је довела земљу у рецесију. Преовладавајућа негативна друштвено-политичка клима и низак социјални стандард као дио темељних економских проблема условили су и присуство корупције на свим нивоима друштвеног система.

У многим земљама, у времену кризе, модели уговора о ЈПП као посебан облик јавних набавки су се појавили као водеће средство за структурисање великих и сложених пројеката како у развијеним економијама тако и у земљама као што је БиХ. С обзиром на своје јединствене карактеристике, ова форма сарадње између јавних и приватних актера би требала представљати заправо најбоље што двије дивергентне стране могу понудити и обезбједити са циљем остваривања заједничких интереса, јер се фокусира на успостављање нових јавних институција или реконструкцију постојећих путем ефективног партнерства са приватним партнером.

Интереси између различитих страна се сматрају повољним и генерално корисним, јер подстичу сарадњу и охрабрују постизање међусобно одрживих циљева. Ипак, недостатак искуства са оваквом врстом пројеката у земљама у

развоју представља значајну препреку за креирање ефективног модела ЈПП, и истовремено чини овакве пројекте подложнијим коруптивним активностима. Као модел за који постоји значајно интересовање у многим земљама и заједницама, сложена природа овакве врсте пројеката заслужује посебну пажњу са антикорупцијске перспективе.

1. Тренд корупције у БиХ

Степен заступљености корупције у босанскохерцеговачком друштву је у толикој мјери обухватио читав привредни систем да сам појам ријечи „корупција“ која води поријекло од латинске ријечи „*corruptus*“ што значи уништити или покварити, излази из свог семантичког и апстрактног оквира и постаје пракса модерног живота у БиХ која се реализује у стварном свијету показујући своју деструктивну страну.

Мноштво државних, ентитетских, кантоналних и општинских управа од којих свака има моћ да успоставља законе и прописе који утичу на савремено пословање ствара систем којем недостаје транспарентност и отвара могућности за стварање кооруптивних активности.

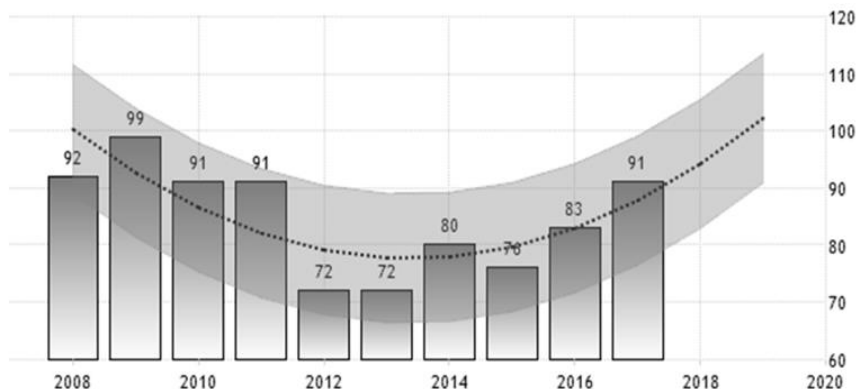
У прилог томе говоре и најновија истраживања *Transparency International*, глобалног покрета посвећеног борби против корупције, који сваке године на основу Глобалног барометра корупције рангира земље широм свијета у односу на перципирани ниво корупције у јавном сектору, односно сврстава земље и територије на темељу тога како се сматра да корумпирани њихов јавни сектор. Према барометру, ранг државе показује њен положај у односу на друге земље у индексу.

С обзиром на резултате Индекса перцепције корупције (ЦПИ) за 2017. годину, БиХ се налази на половини свјетске скале, односно на 91. мјесту (Слика 1.), од укупних 180 земаља укључених у истраживање. БиХ је ове године добила оцјену 38, на скали од 0 до 100, гдје 0 представља највиши ниво перципиране корупције, док 100 представља најнижи ниво корупције. Позицију дијели са Албанијом, Гвајаном, Шри Ланком и Источним Тимором.

Поредећи резултате у посљедњих шест година, гдје се оцјене крећу од 42 за 2012. и 2013., што је била највећа оцјена у овом периоду, до 38 за 2015. и 2017., видљиво је да БиХ не само да није направила никакав напредак, већ биљежи назадовање.

Корупцијска позиција у Босни и Херцеговини у просјеку је износила 84,27 од 2003. до 2017. године, досегнувши укупни ниво од 99. у 2009. години, а рекордно је низак са вриједношћу 70. у 2003. години.

Слика 1. Индекс корупције за Босну и Херцеговину за период 2008.-2017.

Извор: *Transparency International, 2017.*

Када је у питању регија Западног Балкана, БиХ се и даље налази испод Хрватске (оцјена 49 и 57. мјесто), Црне Горе (оцјена 46 и 64. мјесто), Србије (оцјена 41 и 77. мјесто) и Косова (оцјена 39 и 85. мјесто), док је испод БиХ Македонија, која је највише назадовала у региону (налази се на 107. мјесту, са оцјеном 35).

Овогодишњи ЦПИ показује забрињавајућу чињеницу да упркос све већем фокусу који се у свијету ставља на борбу против корупције, велики број земаља, укључујући и БиХ, је преспор у својим напорима, а у посљедњих 6 година није направило никакав напредак.

Када се посматра глобални поредак, у групи земаља с најмањим степеном корупције су Нови Зеланд, Данска, Финска Норвешка и Швајцарска, док се на самом дну лествице налазе Судан, Јемен, Афганистан, Сирија, Јужни Судан и Сомалија.

Да би се корупција смањила, мора се систематично радити на томе, морају се развијати стратегије за борбу против корупције која гризе наше друштво. Тренутно је у нашој земљи активна и „Стратегија за борбу против корупције“, за период од 2015 -2019., која је поприлично свеобухватна и у њено креирање је био укључен велики број институција и организација.

Босанскохерцеговачки огранак међународне организације *Transparency International*, која истражује коруптивне појаве и њихове узроке у босанскохерцеговачком друштву, те се залаже за развој друштвеног и индивидуалног интегритета у борби против корупције проводи редован мониторинг провођења Стратегије, и нажалост, из ове организације кажу да резултати показују да увелико каснимо са провођењем мјера које су биле предвиђене за прву годину, а то значи да ће ово утицати и на провођење осталих мјера предвиђених након почетног периода.

У БиХ је до сад усвојено неколико стратешких докумената за борбу против корупције, али досадашњи стратешки документи нису адекватно имплементирани, што је нотирано и у извјештајима о напретку БиХ за посљедњих неколико година, у којима се цјелокупан ангажман БиХ оцјењује тек као „рана фаза борбе против корупције“.

Ипак, паралелно са прогресивном европском интеграцијом повећава се свијест о корупцији у БиХ, која је довела и до усвајања Акционог плана за спровођење Стратегије за борбу против корупције, чиме се настоји учврстити договор о потреби координираног, свеобухватног и системског дјеловања против корупције, што ће истовремено ојачати претпоставке за укључивање у Еуропску унију, али и побољшање квалитета живота свих грађана у БиХ.

Доношење и пропагирање примјене ових стратешких докумената представља извјесну дозу охрабрења у смислу одлучности институција да се у предстојећем периоду озбиљније посвете подизању нивоа антикоруптивног кредибилитета земље.

2. Потенцијал за корупцију у пословној сарадњи јавног и приватног сектора у БиХ

У пословном свијету корупција представља велику препреку за предузетништво и пословни сектор и има негативан учинак на потенцијалне инвестиције у савременом пословању. Перцепције позитивне пословне климе ствара очекивања значајног поврата улагања, чиме се пројектује динамичније и напредније пословно окружење које омогућује јавном и приватном сектору да у заједничкој сарадњи буду продуктивнији и профитабилнији. Уопштено говорећи, јавни партнер се фокусира на потребу за набавком додатног капитала, и обезбјеђењем потребних менаџерских компетенција и техничких вјештина, док приватни сектор настоји да оствари одговарајући профит максимизирањем уложених средстава. Насупрот томе, присутност фактора као што је корупција, штете пословној клими и спречавају јавни и приватни сектор да приликом заједничке иницијативе напредује и развија свој пуни потенцијал.

Као модел пословне сарадње јавног и приватног сектора, ЈПП је поздрављено као револуција у систему јавних набавки, које може пружити бројне предности у односу на конвенционалан начин набавке средстава. Ипак, недостатак искуства са аранжманима ЈПП доводи до неадекватне примјене овакве врсте уговора. Под претпоставком да партнери немају имплицитне преференције према коруптивном понашању, њихова одлука о коруптивним акцијама зависиће углавном од подстицаја у одређеној ситуацији и одговарајуће користи које могу имати у зависности од њихове одлуке. Такође, из разлога што су пројекти ЈПП сложени и неминовно укључују непосредне контакте јавних и приватних актера, самим тим су и разлог за високу стопу корупције у овом контексту. Константна „тачка додира“ има капацитет за повећање корупције у зависности од нивоа управљања у пројектима и комплексности партнерства, који могу да умање своје позитивне ефекте и да отворе врата

евентуалном коруптивном понашању, што на крају може угрозити и уништити сваки кредибилитет у ЈПП.

У пракси, могући извори за корупцију у ЈПП укључују неадекватне системе управљања који лоше регулишу ЈПП, слабе одредбе о праћењу реализације пројекта, недостатак транспарентности у процесу спровођења процедура, селективни избор понуђача, злоупотреба функције од стране јавних агената, нетачни финансијски извјештаји о представљеној вриједности пројекта, и сл. Иако се неки од наведених облика корупције могу сматрати релативно бенигним, чињеница је да било који облик појалживања корупције може да смањи повјерење у могућности модела ЈПП за успјешну реализацију пројекта.

С обзиром да је сасвим очигледно да пројекти ЈПП нису имуни на корупцију, јасно је да постоје карике у систему уговарања пројекта које су подложне коруптивним активностима. Може се рећи да су уговори о ЈПП посебно осјетљиви на корупцију у фази избора партнера за сарадњу, јер она представља кључну полазну тачку за закључивање уговора. У овом случају, корупцијски ризик који се јавља је потенцијал за неетичко понашање током фазе када јавни ауторитет врши консултације са потенцијалним извођачима односно партнерима за реализацију јавних потреба путем ЈПП. У овој фази се истражује и утврђује стручност понуђача, као и постојећи финансијски и људски капацитети, како би се утврдила могућност за потенцијално иновативну сарадњу, па могућност злоупотребе полази од саме интеракције јавног и приватног сектора која представља прилику за приватни сектор да коруптивним активностима користећи недозвољена средства обезбједи себи учешће у пројекту без обзира на постојеће компетенције.

Дозвољавајући корупцији да се манифестује на самом почетку реализације пројекта може имати деструктивне ефекте у односу на преостале дијелове пројекта. Корумпирана пословна и политичка култура која обухвата систем набавке, чак и прије него што се крене у сам процес реализовања пројекта, заправо даје поруку да су фаворизовање и лични профит стандарди по којима ће се реализовати пројекта и у том случају не постоји нада да процес јавних набавки служи јавном интересу.

Корупција у набавци ЈПП се заправо често сматра добијањем неправедне предности у односу на конкуренцију тј. остале потенцијалне понуђаче. Ипак, цјеловит преглед ризика од корупције се мора усредсредити на све фазе у ЈПП и њихове међусобне везе. То није само због тога што се корупција може јавити у било којој фази процеса, већ зато што корупција има тенденцију се појави тамо гдје систем најслабији или нерегулисан односно у неким случајевима гдје се најмања количина надзора примјењује.

Имајући у виду да постоје више корупцијских ризика који прате ЈПП, треба споменути основне параметре партнерства који чине ЈПП подложним коруптивним активностима.

Табела 1. Параметри због којих су ЈПП подложна корупцији

Карактеристика партнерства	Облик корупције
Вриједност и сложеност уговора	С обзиром да пројекти ЈПП обично подразумевају пројекте високе капиталне вриједности, то је и аутоматски подстицај за коруптивне активности, јер већа монетарна вриједност пројекта инсинуира и могућност за прибављање веће користи за учеснике у пројекту. Такође, због своје велике економске вриједности, пројекти ЈПП су изузетно сложени, јер подразумевају мрежу права и обавеза, које се мјењају током времена у односу на количине капитала и реурса које се крећу између различитих странака у уговору, чиме се пројектује опасност од површности и има тенденцију ка смањењу одговорности.
Флексибилност и отворена природа	Иако флексибилност у реализацији пројеката омогућавају већи простор за иновативност и креативност, такође представља и потенцијални извор ризика од корупције. Непотпуни уговори подразумевају и непрецизиран однос делегирања ауторитета и одговорности између партнера у пројекту на основу уговора, што у односу на конвенционалан начин реализовања пројеката који подразумева јасан скуп права и обавеза, оставља простор за потенцијалне манипулативне активности којима се постиже жељени резултат у пројекту који одговара приватним интересима, а не исход који је потребан да би се пројекат реализовао на прави начин.
Дужина трајања уговора	Имајући у виду да се пројекти ЈПП склапају на дугорочни временски период, то представља потенцијал за коруптивне акције које се могу десити у току тог временског раздобља. Самим тим што се ради о периоду од 20. до 30. постоји могућност да се смањи одговорност и посвећеност партнера интегитету који можда и постоји на почетку споразума, усљед различитих промјена или притисака који могу бити политички, економски, социјални и еродирати посвећеност и етичност партнера која може да постоји на почетку пројекта.

Извор: Систематизација аутора

3. Препоруке за минимизирање ризика од коруптивних активности у ЈПП

У борби против корупције у реалном смислу за остваривање потенцијала ЈПП и ефикасности у побољшању и пружању јавних услуга значајно је постојање одговарајућих стандарда у пословању, што може да олакша дјеловање ЈПП и ствари позитивне импликације за заједницу. Антикорупцијски принципи и препоруке које су посебно усмјерени на ЈПП владе могу инкорпорирати у своје системе за борбу против корупције и тиме побољшати свеукупне напоре за смањење коруптивног дјеловања и ојачати средства за имплементацију и ревитализацију глобалног партнерства за одрживи развој. Промовисање и подстицање ефективних ЈПП на основу искустава и ресурсних стратегија партнерства захтјева од власти да имплементирају ефикасне, одговорне и инклузивне демократске институције чије политике и прописи почивају на одређеним законима и принципима, који могу побољшати имплементацију ЈПП на начин који мобилише потенцијал партнерства и смањује ризик од корупције. Ипак, изазов представља створити ефекат јачања етичких принципа у ЈПП и израда препорука и смјерница у заједничком пословању. Такође, многим владама и даље недостају основни институционални елементи и добра пракса како би се одржао снажан тендер за ЈПП посебно с обзиром на то да су ЈПП обично сложени и комплексни уговори.

Као резултат тога, Економска комисија Уједињених нација за Европу и Радна група за ЈПП су у марту 2017. оквиру имплементације Програма Уједињених нација за одрживи развој 2030. кроз ефикасно ЈПП, представили нацрт „Стандарда за приступ нултој толеранцији корупције у набавци ЈПП“ који је припремио међународни пројектни тим и чији је циљ:

- обезбједити низ принципа и услова које влада и јавно власти могу укључити у своје прописе или политике у предузимању набавке ЈПП
- подршка закону јавних власти како би се побољшале могућности коришћења ЈПП на начин који мобилизује њихове потенцијале и смањује ризик и сложеност, а побољшава регулаторни одговор на корупцију
- информисање и едуковање заинтересованих страна у партнерству, како би ЈПП било високог квалитета који пропагира етичко понашање и смањује потенцијале за угрожавање процеса узрокованог недостатком интегритета или корупцијом.

Стандарди су организовани по фазама ЈПП (Табела 2.) и то:

- **Фаза 1.** набавке ЈПП обухвата све активности и временски период прије него што јавни ентитет ставља уговор о ЈПП у понуду. Мјере против корупције које су спроведене током ове фазе успостављају кључне елементе окружења за борбу против корупције који ће трајати од почетка пројекта, до расписивања тендера за уговор, и кроз дугорочне оперативне активности које ће се обавити на основу уговора о ЈПП.
- **Фаза 2.** је стварни тендер за ЈПП и додјелу уговора приватном партнеру од стране јавног ентитета. Мјере за борбу против корупције реализоване током ове фазе имају фокус на процедуре набавке и дизајниране су да обезбједе

фер и транспарентан процес надметања, и да промовишу конкурентно окружење тако да јавна власт добије најбољу понуду од свих учесника.

- **Фаза 3.** је период перформанси уговора о ЈПП, гдје се јавна установа активно бави договором са приватним партнерима о предузимању активности у оквиру ЈПП. Мјере против корупције које се примјењују током ове сесије су фокусиране на праксе и поступке управљања добрим уговорима и креиране су тако да подржавају у потпуности сагласно обављање уговорних обавеза и реализацију пуног потенцијала пројекта и вриједности за новац.

Табела 2: Изазови ЈПП по фазама и препоруке за њихово смањивање

Фаза 1: Набавка
Усаглашеност са законима и етичким кодексом
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Изазов: Промовисање транспарентног конкурентног процеса са јавним и приватним учесницима који се придржавају етичких стандарда у процесу ЈПП захтјева ▪ Препорука: Формирање закона, прописа и етичких кодекса чији су стандарди понашања за учеснике засновани на међународним моделима и антикорупцијским инструментима, а кршење закона, прописа или кодекса треба да буду примјерено санкционисани у складу са одредбама и санкцијама о прекршајима и кажњавању.
Избјегавање сукоба интереса
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Изазов: Пројекти ЈПП требају да буду осигурани од могућности сукоба интереса у виду остваривања личне добити, па влада треба да примјени правовремену идентификацију и избјегавање потенцијала за ову појаву ▪ Препорука: Потенцијални конфликти интереса су тзв.“црвене заставице“ које указују на ризик од корупције и општу пријетњу интегритету процеса, па влада треба предузимати превентивне и корективне мјере за рјешавање конфликта интереса уколико постоји потенцијал за економски, финансијски или лични интерес особе или националног афинитета који могу да компромитују њихову непристрасност.
Објелодањивање информација
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Изазов: Приступ основним чињеницама и информацијама су кључни за доношење одлука о преузимању одговорности приликом склапања уговора о ЈПП ▪ Препорука: Влада треба да креира програме обуке за електронско приступање прописима који се тичу документације и извјештаја о пројектима ЈПП, јер неуравнотежена размјена информација може довести до стварања могућности за корупцију, а промовисање транспарентности и интегритета у процесу ЈПП, као и приступ заинтересованих страна информацијама о пројекту, су од пресудне важности за стварање одговорности учесника из јавног и приватног сектора.
Постојање јединица, комисија и надзорних органа за ЈПП
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Изазов: Јасне и транспарентне линије извјештавања и одговорности унутар владе пошто је именовање или постојање тијела за координацију и доношење одлука на високом нивоу кључни фактор за успјех ▪ Препорука: Подјела одговорности формирањем одговарајућих јединица и надзорних органа у склопу ЈПП иду у прилог антикоруптивног механизма, јер у том случају процес ЈПП зависи од свих учесника и ниједан појединачан актер не може самостално контролисати крајњи исход тог процеса, а надзорне функције треба да су дизајниране да провјере активности учесника приликом доношења одлука и одлучивања у ЈПП.
Консултанти и експерти

<ul style="list-style-type: none"> ▪ Изазов: Због утицаја који консултанти и стручњаци могу вршити на доношење одлука о иницирању и додјели уговора о ЈПП, влада треба да пажљиво контролише основу за запошљавање експерата на основу њихових предиспозиција и очекиваних резултата
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Препорука: Консултанти и експерти треба да имају висок степен интегритета и независности и компетентност за руковање сваком фазом пројекта. Такође, треба да буду непристрасни без могућности конфликта интереса приликом ангажовања.
Фаза 2:Тендери
Нежељени приједлози
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Изазов: Обезбједити иновативна рјешења за пружање јавних услуга, на ефикасан и одговоран начин, тј. влада мора бити опрезна кад се ради о постојању нежељених приједлога који су намјењени избјегавању отворених и конкурентних тендера ▪ Препорука: Влада треба да организује конкурентну набавку која је отворена за све потенцијалне понуђаче и увести контролу над пријемом, прегледом и одобрењем приједлога, а нежељени приједлог се може узети у обзир само за пројекте ЈПП који нису дио пројекта ЈПП на националном или локалном нивоу, као и за пројекте који показују јединствена иновативна рјешења која су у складу са потребама владе.
Тендерска и конкурсна документација
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Изазов: Набавка је најефикаснија када постоји конкурентна тензија међу понуђачима. Због тога су владе изазване да осигурају да њихови процеси јавних набавки у ЈПП укључују поштене и транспарентне комуникације са потенцијалним понуђачима ▪ Препорука: Влада треба да осмисли једноставно обавјештење којим тражи кандидате за пројекат, а које садржи информације, услове и критеријуме за избор које се односе на тендер, и не би требала укључивати захтјеве код којих су техничке, професионалне или финансијских могућности несразмјерне или прекомјерне у односу на захтјеве и изводљивост пројекта, нити оне које би фаворизовале било ког кандидата.
Предквалификовани процес
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Изазов: Набавка ЈПП треба да привуче понуђаче способне да дају конкурентне понуде, без могућности негативног утицаја на благовременост или економичност набавке, и за владу је изазов да обезбједи праведан процес преквалификације ▪ Препорука: сврха претквалификације је информисање потенцијалних понуђача о критеријумима за претквалификацију, али уколико су у питању пројекти који укључују јединствене спецификације које су комплексне или скупе, влада може ограничити број претквалификованих кандидата узимајући у обзир трошкове припреме и надметања, број доступних понуђача на тржишту и укупну способност одржавања конкуренције.
Јавна набавка ЈПП заснована на дијалогу
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Изазов: Владама је изазов да идентификују понуђаче и пројекте који су погодни за постизање циљева јавног ентитета, уз ограничавање могућноста за пружање неправедне конкурентне предности одређеном понуђачу ▪ Препорука: Овај дио набавке укључује јавни дијалог са претходно одабраним понуђачима који испуњавају функционалне захтјеве који се тичу карактеристика пројекта, односно у дијалогу мреба да учествују само они понуђачи који су овлашћени да поднесу финансијску понуду, јер су прошли претходну техничку евалуацију.
Повјерљивост и чување информација
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Изазов: Информације које јавност пружа приватном сектору представља основу за конкурентност ЈПП, због тога је изазов за владу да заштите осјетљиве информације о процесу, чије откривање може да утиче на доношење одлука и учешће у пројекту,

као и на крајње циљеве ЈПП
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Препорука: влада треба да штити повјерљивост, интегритет информација и докумената који су од важности за одржавање конкурентности током процеса надметања, а у складу са оквиром за објављивање јавних информација.
Одбор за евалуацију тендера
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Изазов: Систем прегледа и евалуације понуђача треба да је транспарентан и прегледан, и заснован на понудама понуђача који су једнаки на основу њиховог приједлога, са крајњим додјеливањем уговора оном понуђачу за ког је утврђено да је доставио најбољу понуду ▪ Препорука: С обзиром на карактеристике пројекта, влада би требало да именује одбор за професионалну и независну евалуацију тендера, који треба да поштују етички кодекс и да обезбједи процјену засновану на објективним критеријумима.
Механизми интегритета и правичности
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Изазов: Када су у питању пројекти који укључују имовину високе вриједности, сложености или политичке осјетљивости, влада може захтјевати додатне механизме за осигурање заштите од коруптивних активности ▪ Препорука: Влада треба да именује службенике и ревизоре за интегритет независне од јавних и приватних странака укључених у ЈПП који потврђују да поступак набавке испуњава важеће законе и прописе, тендерску документацију и процедуре, као и друге услове као што су етички кодекси или правила повјерљивости информација.
Фаза 3: Управљање
Управљање уговорима
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Изазов: Креирање система за управљање уговорима који ће омогућити ефикасно надзирање активности приватних партнера ▪ Препорука: Влада треба да запошљава искусне техничке и оперативне руководиоце пројеката који су упознати са промјенљивим параметрима и секторима пројекта и који могу да идентификују неопходне модификације пројекта у складу са буџетским ограничењима.

Извор: Систематизација аутора

ЗАКЉУЧАК

Слабо управљање и корупција подривају економије широм свијета, јер и у развијеним и неразвијеним земљама постоје компромитовани јавни процеси и може се рећи да штета од оваквих дјеловања није само монетарна, већ успорава пружање јавних услуга, отежава економски раст и активност, обезвријеђује утрошено вријеме, енергију и ресурсе приликом покушавања да се управља на начин који ће обезбједити позитиван учинак за цјелкупну друштвену и економску заједницу. Истраживања корупције у БиХ показала су да се и БиХ налази високом нивоу процјењене корупције и да су коруптивне појаве реалност нашег друштвене заједнице.

Са друге стране, појава ЈПП као једног од најважнијих трендова у управљању и економији представља квалитативни скок, јер су дизајнирани да комбинују и повећају финансијске и техничке потенцијале јавног и приватног сектора за побољшање јавних услуга и као такви морају да избалансирају између менаџерске аутономије приватног партнера и демократске одговорности укљученог јавног органа. Ипак, основне карактеристике ових уговора као што

су сложеност, дугорочност и флексибилност чине са теоретског гледишта рањивост модела ЈПП са аспекта корупције. Патологија коруптивних активности не само да умањује позитивне ефекте заједничке сарадње, већ отвара врата и дискреционом и неефикасном корумпираном понашању које може угрозити читав пројекат ЈПП.

Да би се разумијели и ублажили ризици од корупције потребно је схватити чињеницу да корупција не служи најбољем интересу развоја ниједне земље, и да корозиван утицај корупције на пословну климу може да спријечи иновативност заједничке иницијативе јавног и приватног сектора која може да повећа економски раст и развој путем правилне имплементације пројеката ЈПП. Из тог разлога, препоруке које су представљене у чланку могу дати оквирне смјернице за одговор на изазове који су суштина пројеката ЈПП и који се тичу потенцијала за коруптивне акције, а наглашавају да су законодавни оквири, транспарентност процеса и интегритет од суштинског значаја за стварање економског и друштвеног просперитета зајединице кроз овај облик сарадње.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] UNCITRAL *Model Legislative Provisionson Privately Financed Infrastructure Projects Prepared by the United Nations*, Commission on International Trade, New York, 2004.
- [2] UNECE *Standard on a Zero Tolerance Approach to Corruption in PPP Procurement*, Economic Commission for Europe, Geneva, 2017.
- [3] https://www.transparency.org/news/feature/corruption_perceptions_index_2017
- [4] <http://apik.ba/zakoni-i-drugi-akti/strategije/default.aspx?id=412&langTag=bs-BA>

SUMMARY

In order to achieve both improvements of public policy and to provide investors willing to take risks, the potentials of public-private partnerships could be used due to their innovative and cooperation aspects. Although the main aim of public-private partnerships is to ensure social and economic prosperity, some financial losses for the society are possible due to many ethical and moral challenges arising from the complexity between public and private companies. Regarding this challenge, the following paper presents guidelines to control and eliminate corruption, which would result in the potentials of public-private partnerships being used for the improvement of life quality in Bosnia and Herzegovina.